

**Віра Ковальчук**

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **М.ГАЛУЩИНСЬКИЙ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ШКІЛЬНИЦТВА**

Педагогічна діяльність Михайла Галущинського займає важливе місце серед здобутків західноукраїнської педагогіки початку ХХ століття. Аналізуючи його діяльність, треба відзначити її багатогранність, не було жодної сфери суспільного життя, в якій він не брав би участі. Михайло Галущинський – педагог, теоретик і практик національного шкільництва, публіцист, організатор видавничої справи, командант січових стрільців.

Педагогічна спадщина й активна просвітницька діяльність М.Галущинського привернула увагу громадськості в 1910-1930-х рр. Присвячені їй огляди, рецензії, коментарі видрукувані в українських періодичних виданнях «Вільна українська школа», «Воля», «Галицький голос», «Літературно-науковий вісник». Сучасні дослідження педагогічної та просвітницької діяльності М.Галущинського доповнені новими даними.

Факти з життя і діяльності педагога дають можливість стверджувати, що основними чинниками формування його педагогічних поглядів були родинні виховні традиції, український політичний, національно-культурний рух, досвід наукової, освітньої та громадської діяльності передової інтелігенції, новітні ідеї зарубіжної теорії та практики навчання й виховання. Серед основних суспільно-політичних і культурних передумов формування М.Галущинського як освітнього діяча були: утвердження ідеї української самостійної держави, національний рух українців за реформування освіти й виховання.

На становлення педагогічних поглядів М.Галущинського помітно вплинула українська інтелігенція, яка згуртувалася в національних культурних товариствах і зосереджувала свою увагу на поширенні українського шкільництва, розвитку видавничої справи.

Багатоаспектна діяльність М.Галущинського підпорядковувалася одній меті – вихованню національно свідомої особистості, освіченого громадянина української держави, здатного забезпечити власний добробут, а відтак примножувати матеріальні й духовні блага суспільства.

На початку ХХ ст. коли українці активно беруться за створення приватних навчальних закладів, розмірковуючи над цим питанням, М.Галущинський називав це явище «нечуваним у Східній Галичині», але «дуже цікавим». Коли постало питання про створення приватних середніх шкіл в містах Східної Галичини ініціативи ніхто не проявляв, про що не можна сказати в даний час «Бо повіти, села, товариства закладають школи і стараються їх вести при своїй змозі якнайліпше» [1, 28].

На думку освітянина, приватні школи мають велике значення для суспільства. Вони сприяють піднесенню культурно-етичного рівня народу, є експериментальним полем для педагогіки. Навчальні заклади, за його словами, дадуть приклад для «нових ліпших проб», які можна згодом застосувати в державних школах. Далі наголошує, що Шкільна Краєва Рада вітає радо приватну школу, але з одним застереженням, щоб кожна з них мала на меті лише культурно-етичні змагання, та виключила цілковито політику, бо вона псує молодь і вчителів, а останніх відволікає від праці над вихованням молоді в дусі етичному, релігійному та суспільному [1, 28].

Коли М.Галущинський став директором Рогатинської гімназії з ініціативи педагога постійно лунали звернення до української громади з проханням продовжувати добре розпочату справу – мати справді національну школу. У них висловлювалась вдячність за всіляку підтримку, яка була вкрай необхідною. У зверненні 1911 р. «До Української Суспільності» зазначалось: «Вже третій рік, як розпочали ми велике народне діло, вже третій рік, як народний клич своя національна школа, воплотився посеред нас і став пламенним висловом конечної потреби духового корму; вже третій рік, як йдемо певно і постійно до питомої культури, до суспільного поступу, до національного визволення. Самі, власними силами, мимо перепон, мимо ворожих затій, мимо гіркої недостачі матеріальної... По двох роках невсипучої праці, довершеної разом із справдішними трудовиками, та щирими приятелями молодіжи: управителем гімназії і учительським зборам, ми гордо можемо споглянути в минувшину, бо вона гарна і велична. А гордість наша тим певніша, що сю працю оцінили як слід чужі, а передовсім, що сю працю оцінили свої, – своя Суспільність, що складала лепти-кервавицю на жертвенник національної школи». [2, 136].

Особливими були звернення Гімназійного Комітету до народу в час Різдвяних свят, аби не забувати гімназію в Рогатині та за всіляких можливостей збирати пожертвування для її утримання. В одному з них згадується про «знамениту управу вже голосного, хоч ще й молодого директора», про право «прилюдности, як вислід невтомимої праці учительського збору», та доброго «поступу учеників». «Чи ж не Твої се гордощі – своя школа та й ще така гарна...» [2, 137].

На різного роду звернення дирекції Рогатинської гімназії відгукувались благодійники. Так, у листопаді 1911 р. заклад відвідав Іван Телев'як, добродій із Збаражчини, що пожертвував на гімназію все своє майно – 52 тисячі корон. Табулярним власником шкільного будинку і площі була «Руська Каса», що перемінилася в «Українбанк» [3, 5].

Учні та вчителі гімназії висловили щиру подяку людині, яка «поспішила з княжим даром на рідну школу». Про І.Телев'яка журнал «Неділя» 1911 р. вмістив статтю «Такі не дадуть нам пропасти». У ній розповідалось, як неграмотний селянин одразу збагнув й оцінив єдино правдиву дорогу, якою треба йти народові, щоб добитися кращого завтра.

Складовими змісту управління навчальним закладом у практичній діяльності М. Галущинського були: новаторський підхід до відбору учнів гімназії, сприяння організації учнівського самоврядування, співпраця з радою старост гімназії, організація діяльності допоміжних структур при гімназії (бібліотека, перший селянський університет, наукова читальня), налагодження видавничої справи, вирішення проблем, пов'язаних із фінансуванням.

В управлінській діяльності Галущинського прослідковується поєднання авторитарної форми керівництва з демократичною. Учителі, інші посадові особи призначались ним особисто. Режим навчального процесу був глибоко контрольованим.

На демократичність управління вказує співпраця вчителів та учнів у вирішенні конкретних питань навчально-виховного процесу, а також вільний вхід до кабінету директора для розв'язання існуючих проблем. Вивчення джерельної бази дозволяє стверджувати, що М. Галущинський був висококваліфікованим керівником і до оцінки навчальної праці педагогів ставився дуже серйозно, вбачаючи в цьому можливість забезпечити престиж і популярність навчальному закладові.

Аналіз звітів гімназії, де давалася оцінка навчально-виховної роботи кожного вчителя, дає уявлення про систематичний контроль адміністрацією якості такої діяльності.

Аналізуючи діяльність закладу на основі річних звітів, можна відтворити ту навчально-виховну атмосферу, яка панувала в закладі, та творчо використати такий матеріал як джерело для розробки системи роботи сучасних гімназій. Звіти мали в тодішні часи важливе значення не тільки як статистична інформація. Про їхню роль М. Галущинський писав: «Складаючи Тобі, дорога Суспільности, отее справозданє, ми руководилися трьома думками. Перша із них та, щоби всі, що інтересуються рідною школою, могли мати перед своїми очима бодай приближений образ тої муравлиної роботи, яка ведеться, щоби ті всі, які спішать в кожній хвилі із щирими жертвами і поміччю, знали, що їх поміч була потрібна, а її вагу всі уміють оцінити.

Другою із них – то має бути пригадка для всіх тих, які ще рівнодушним оком глядять на цілу працю, яких імен годі стрінути між жертвуючими, щоби й вони пам'ятали на те, що народ має до них жадання, і вони винні спішити із своєю лептою на загальний жертвенник.

А третя думка – та найважливіша – є вляти у всіх віруючих і невірних, «живих, мертвих і ненароджених земляків» те переконанє, що спільними силами можна довершити і найтруднішого діла, що спільними жертвами, хотей би найменшими, можна зложити великі капітали» М. Галущинський велику увагу приділяв питанням виховання особистості. На думку автора, народів треба мати якнайбільше особистостей, щоб бути вільною, живою, свідомою громадою. Це питання було розкрито ним у статті «Жертвенність на публічні цілі» надрукованій в журналі «Світло» (1921). Він вважав, що громадянином у повному розумінні слова не є той, хто на словах «голосить про те, що він любить народ, готовий себе віддати «йому на послуги», а сам незадоволений з вічної «жебранини» наших організацій. Не є справжнім громадянином і той, «хто від себе зложить жертву, а не старається приєднати до жертвенности всіх, з ким тільки стрічається». Громадянином автор називає того, хто готовий категорично «наложити на себе поголовний добровільний, відповідний до матеріальної спроможності податок на всі публічні українські цілі». Коли кожна свідома «одиниця» буде працювати в цім напрямі, то «отворяться скрізь джерела, звідкіля, плистимуть жертви нестримним руслом». При цьому важливо, аби до жертвенності залучити селянство, молодь і дітвору різного віку, становища і походження. Вони легко дають себе захопити, заґріти, запалити; впливатимуть на батьків і рідних; стануть «авангардою», котра розбиватиме всякий упір і нерозуміння справи у декого з старших». Автор доходить висновку, що прилучення всіх до «публічної мертвенності» приведе до того, що не буде в нас «голодних сиріт, не буде безпомічних старців і інвалідів, не буде чужої школи, не буде безробітних, веселі й свідомі села покриють нашу землю, повстання подиву гідний народ, народ з тяжким минулим, але певним майбутнім» [4].

Основними чинниками формування його педагогічних поглядів були родинні виховні традиції, український політичний, національно-культурний рух, досвід наукової, освітньої та громадської діяльності передової інтелігенції, новітні ідеї зарубіжної теорії та практики навчання й виховання. Серед основних суспільно-політичних і культурних передумов формування М.Галущинського як освітнього діяча були: утвердження ідеї української самостійної держави; національний рух українців за реформування освіти й виховання.

На становлення педагогічних поглядів М.Галущинського помітно вплинула українська інтелігенція, яка згуртувалася в національних культурних товариствах і зосереджувала свою увагу на поширенні українського шкільництва, розвитку видавничої справи.

Багатоаспектна діяльність М.Галущинського підпорядковувалася одній меті – вихованню національно свідомої особистості, освіченого громадянина української держави, здатного забезпечити власний добробут, а відтак примножувати матеріальні й духовні блага суспільства.

У працях М.Галущинського розкрито найважливіші загальнопедагогічні поняття: сутність освіти, мети й завдань навчання й виховання; визначено пріоритетні принципи навчально-виховного процесу.

Варта уваги також його діяльність в товаристві «Просвіта» допомагав організовувати читальні «Просвіти», видавав часописи.

Отже, головними напрямками педагогічної діяльності М.Галущинського педагога були: розробка основних положень теорії та практики національної освіти й виховання. Провідними ідеями М.Галущинського щодо розбудови української національної школи є: організація навчально-виховного процесу в школі на основі української національної ідеї, на принципах демократизму, гуманізму, народності; впровадження трудового принципу в діяльність школи, виховання свідомого ставлення до вільної, самостійної праці як важливого чинника матеріального добробуту, засобу утвердження моральності та самореалізації людини, формування характеру.

Практична освітня діяльність М.Галущинського (викладацька та керівна робота в Рогатинській гімназії) спрямована на становлення й розбудову національної освіти і виховання, була водночас апробацією його ідей щодо розвитку української національної школи, а також їх джерелом.

#### **Список використаних джерел**

1. Галущинський М. Закладаймо бібліотеки! *Бібліотечний порадник*. 1926. Липень-грудень. Ч. 3-4. С. 71-76.
2. Звіт дирекції академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1903/1904. Львів: НТШ, 1904. 138 с.
3. Лукіянович Д. До історії Рогатинської гімназії з нагоди її 25-ліття. *Діло*. 1934. 9-11 жовтня. С.4-5.
4. Галущинський М. Жертвенність на публичні цілі. *Світло*. 1921. Ч. 3. С. 30.

